

Pandemin påskyndar en kamp om jobben som hotar frihandeln

Hufvudstadsbladet den 5 oktober 2020

Börsen har återhämtat sig! Märkligt tycker många, men förklaringen sägs vara att börsen är framåtblickande och ser ljusa tider efter att vi kommit till rätta med pandemin. Vad börsens tolkning inte förmedlar är att den pågående pandemin fördjupat och påskyndat den underliggande strukturella ekonomiska kris som pågått mer än ett decennium. Jobben står på spel och frihandeln kommer att vara hotad genom politikernas gränsöverskridande kamp om dessa. Ett sammanbrott för den globala produktionskedjan ligger i korten och Finland som riskerar att förlora stort på detta måste agera.

Den strukturella ekonomiska krisen blir synlig i ett historiskt perspektiv där finanskriser och teknologiskiften visar sig gå hand i hand. Inget märkligt i detta då osäkerhet om vilken ny teknologi som skall gälla får företagen att avvakta med sina investeringar. På individnivå ställs man inför ett snarlikt beslutsproblem när man skall köpa ny bil. Vilken teknologi kommer att gälla i morgon. Osäkerheten gör att man avvaktar med sitt köp eller så blir man bränd av att den nyinköpta dieselbilen inte får användas i innerstan eller liknande överraskningar.

Centralbankernas försök att vid teknologiskiften lösa krisen genom att dränka företagen med billiga pengar kommer i förlängningen att leda till högre räntor, inflation och skatter som ger lägre efterfrågan på varor och tjänster och därmed också på arbetskraft. Färre jobb kommer olyckligt i en tid då antalet jobb temporärt minskat till följd av digitaliseringen och pandemin. Teknologiskiftet kommer att ge många nya jobb, men det kommer att dröja innan dessa finns på plats i en utsträckning som gör att arbetslösheten kommer att minska.

I detta läge kommer varje politiker med ambitionen att bli omvald att vilja visa sin förmåga att skapa och attrahera nya jobb. Det finns i stort sett tre vägar att gå. En är att få utländska företag att producera i landet och egna företag att stanna kvar genom att övertyga om att landet är den bästa produktionsplatsen. Denna lösning tar tid. En tid som en politiker inte har med ett val inom något år eller två.

Nästa alternativ är att sänka företagsskatten och på det sättet locka till sig utländska företag och jobb. Det görs av många länder just nu. Även om detta går lite snabbare, visar tidigare studier på att företagsskatten har liten betydelse för lokaliseringsbeslutet jämfört med den personliga inkomstskatten som kommer att gälla för den inflyttade vd:n.

Den tredje och enda framkomliga vägen på kort sikt är att med olika medel locka till sig företag och de jobb de kan erbjuda. Detta sker i en gråzon med hjälp av direkta subventioner, skatterabatter, lån till icke-marknadsmässiga räntor, aktieköp till icke-marknadsmässiga villkor och garantier.

Ett lands försök att med hjälp av statsstöd "stjäla" jobb från omgivande länder har tidigare lett till strid med dessa länders regeringar. Under finanskrisen 2008 föreslog dåvarande franske presidenten Nicolas Sarkozy fritt fram för användningen av statsstöd för att lösa krisen, men mötte ett kompakt

motstånd från övriga medlemsländer. Med pandemin tycks dock användandet av skattepengar och statsstöd fått ett allmänt godkännande. EU:s stödpaket på 750 miljarder euro i slutet av juli har öppnat upp för en farlig kamp mellan regionen och stormakterna. Det kan väl inte ha gått någon förbi att både USA:s och Kinas presidenter gör allt för att med alla medel locka till sig företag med jobb som kan trygga ett återval eller i Kinas fall för att undvika massornas uppror.

Politikerna i de länder som förlorat i dragkampen om jobben kommer att försöka förhindra att arbetslöshetsstatistiken försämras och att deras chanser till återval därmed minskar. De kommer att försöka reducera efterfrågan på jobb genom att stänga gränserna för kategorier av personer som inte matchar befintliga jobb. Vi ser hur enkelt de stängda gränsernas taktik går att implementera nu under pandemin så det kan gå snabbt även som en del i kampen om jobben.

Med stängda gränser hotas den globala produktionskedjan och frihandeln. Vi har sett tydliga hot i form av ett valutakrig följt av ett tariffkrig; inte minst mellan de två ledande nationerna inom världshandelsorganisationen WTO – Kina och USA. Nästa steg i denna kamp kommer att bli internetkriget. Med den exploderande betydelsen av gränsöverskridande näthandel blir betydelsen av att äga nätet långt större än effekterna av tariffen. Den som kontrollerar nätet kan lätt hindra gränsöverskridande näthandel och vända den till det egna landets fördel. Kina, Ryssland och Iran är exempel på länder som visat vägen i denna fas av kriget. President Donald Trump är säkert också på väg in i denna kamp då han signalerat att han förstått nätets roll i och med hans tidiga upphävande av president Barack Obamas regelverk kring nätneutralitet.

President Trump har låtit USA träda ur många överstatliga organisationer så WTO, som han redan blockerar, ligger på tur. President Xi Jinpings vilja att leva upp till WTO:s regelverk är heller inte synbart stark. I de tuffa tider som väntar för frihandeln och världsekonomin måste någon ta ledningen för att förhindra att stängda gränser och protektionism får fäste. Europeiska kommissionens ordförande Ursula von der Leyen betonade nyligen i sitt State of the union-tal betydelsen av WTO. Någon form av handlingsplan saknades dock.

Det gäller att inte låta sig förföras av börsens framåtblickande och slå sig till ro. Den finska regeringen måste tillsammans med övriga nordiska medlemsländer agera motor nu för att få EU att gå från ord till handling och rädda WTO när de två största medlemmarna träter. En positiv sida med hjälppaketet från juli månad är att man förhoppningsvis lyckats skapa en enighet inom EU. Låt denna enighet bli till en kraftsamling för att rädda frihandeln.

Lars Oxelheim